

Teatrul—în cadența evenimentelor

În marca cronică a teatrului românesc, actuala stagiune are dreptul la pagini multe și frumoase, la un cadru sărbătoreț și mindru, din toate punctele de vedere. A început, după o lungă perioadă de pregătire — pe care o putem compara cu germinarea recoltelor bogate și îndelung așteptate. S-a deschis în condiții noi și extraordinare — nu numai pentru că inaugurăm clădiri monumentale, cu echipamente tehnice dintre cele mai moderne din lume — ci mai ales pentru că la temelia vieții scenice românești așezăm ideile și faptele mărețe acumulate în viața poporului nostru în ultimele trei decenii.

Pornim de la cuvintele scrise de tovarășul Nicolae Ceaușescu în „Cartea de aur“ a Teatrului Național, în seara de neuitat a inaugurării, 20 decembrie 1973 : „Deschiderea porților acestui vast complex teatral — eveniment istoric în existența „Naționalului“ bucureștean, ca și în întreaga activitate artistică românească — va constitui, fără îndoială, un moment de răscruce pentru colectivul primei scene dramatice a țării. Actorii, regizorii, dramaturgii, întregul personal artistic va simți, în mod neîndoios, de datorita sa, să realizeze spectacole și mai mărețe, pe măsura condițiilor create de societatea socialistă, să aducă o contribuție mult sporită la lărgirea orizontului de cultură al poporului, la formarea conștiinței omului nou, la îmbogățirea tezaurului artei noastre socialiste“.

Aceste înțelepte cuvinte amintesc, firesc și profund, gândurile tipărite de Ion Heliade Rădulescu în „Curierul românesc“ din 9 noiembrie 1833 și anume : „teatrul aceștii capitale, de ce merge, înaintează întru a mulțumi pe privitori“ — și, mai departe, într-o judicioasă și emoționantă formulare programatică : „autorii de teatru în poezia dramatică (...) să-și poată însuși în sinu-și sufletul cel mare (...) să ne zugrăvească vițurile, să ne aprinză, să ne strămute și să ne smulgă lacrimile din ochi cind ne înfățișează patimile, să ne îndrepte obiceiurile prin luarea în ris a caracterilor și, în sfârșit, să ne fie model de purtare și de elocvență“.

De la începuturile sale, teatrul s-a străduit și a izbutit să fie o pirghie principală a vieții culturale românești. Drumul său ascendent n-a fost nici ușor, nici constant. În aproape un veac și jumătate de activitate, literatura dramatică și arta scenică, împletindu-se, într-adevăr, foarte de-aproape cu viața poporului, cu aspirațiile, cu dezamăgirile și biruințele lui, a căutat să fie transfigurarea gândirii adânci a oamenilor, expresia artistică a stărilor de spirit tipice, elaborate de circumstanțele istorice. Scriitori cu mare și viguros talent, poeți și prozatori care debutau, nu fără stângăcii, în dificila scriere destinată scenei, au înfruntat greutățile și emoțiile începuturilor, au perseverat și au biruit, conștienți că o

națiune care-și deschide un drum propriu în geografia politică a lumii trebuie să-și găsească și să-și afirme, cu atita mai mult și mai din vreme, o personalitate colectivă convingătoare în geografia artistică.

Condiția primordială a unei astfel de personalități este autenticitatea. Nimic nu poate fi mai ispititor, în munca artistică, decât imitația; nimic nu poate fi mai primejdios decât această simili-tehnică. Din fericire, de la începuturile cele mai timide ale scenei românești, creația dramatică originală, inspirată direct din creația artistică populară s-a impus — depășind, cu forță și calitate — modelele de import ce se puteau oferi pe atunci. În etapa următoare parcursă de teatrul românesc — mai apropiată de noi — dramaturgia s-a îmbogățit cu înalte valori din literatura clasică universală, interpretarea artistică s-a perfecționat, punerea în scenă a devenit posibilă în săli anume construite și pregătite — ceea ce a contribuit la apariția literaturii dramatice originale. O remarcabilă trăsătură specifică acestei literaturi a fost tentativa — de cele mai multe ori izbutită — de a-și fi căutat și găsit — în magma bogată a societății românești sursa majoră a inspirației. Lirismul doinelor, fantezia basmelor, epicul eroic al baladelor au oferit dramaturgiei forme de expresie artistică și teme de fond pe vigoarea cărora puteau fi altoite, cu succes, ideile inspirate din realitate, din viața de fiecare zi, precum și din evoluția social-culturală rapidă a poporului.

Din aceste puncte de vedere, teatrul românesc a fost întotdeauna și cu atât mai mult trebuie să fie în zilele noastre — o adevărată catedră de artă militantă.

Amintim cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu din Mesajul adresat slujitorilor teatrului din întreaga țară: „...O trăsătură esențială a istoriei teatrului românesc este împletirea sa organică și profundă cu însăși istoria țării, cu strădania pasionată a cărturarilor de neam pentru cauza luminării maselor“.

Să încercăm a vedea cum am răspuns noi acestei idei, care conține, în frumoasa ei formulare, un viu și puternic îndemn.

În România socialistă viața teatrală s-a ridicat la dimensiuni și tensiuni care — nu mai departe decât acum trei decenii — nici nu puteau fi imaginate. Am evocat, de multe ori, în paginile noastre „densitatea“ sălilor de teatru pe suprafața țării, numărul, cu adevărat impresionant, de spectacole și numărul copios, în continuă creștere, de spectatori.

Să luăm ca referință stagiunea în plinul căreia ne aflăm. Recentă plenară a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, consacrată rezultatelor obținute de ansamblul instituțiilor teatrale românești în anul 1973 — precum și perspectivelor pentru stagiunea '73-'74 — făcea reconfortanta constatare că activitatea în acest vast domeniu artistic este, meru, rapid, substanțial, în creștere. Ceva mai mult, creșterea este, efectiv, de ansamblu; ritmul ei se dovedește constant iar progresul calitativ, estetic, etic și politic al literaturii, interpretării și înscenării poate fi salutat cu satisfacție. Demnă de reținut și de subliniat este intensificarea muncii de întocmire a repertoriului pe țară — el fiind însăși oglinda concepției armonioase, dacă nu și unitare, a întregii activități teatrale din România socialistă.

Fidelă sarcinii sale critice și stimulatorii, revista noastră a făcut loc, în paginile sale, unui număr mare de cronici dramatice — pe lângă discuțiile libere, contradictorii și eseurile teoretice — în dorința de a contribui la ridicarea valorilor, fără ascunderea greșelilor. Este, totuși, evident că în acest domeniu al literaturii critice și al contribuțiilor teoretice, aportul scriitorilor și al cronicarilor este încă foarte deficitar. Situația apare cu atât mai puțin explicabilă și tolerabilă cu cât

tocmai în cursul ultimilor doi ani au fost date publicității cele mai cuprinzătoare și mai substanțiale documente de partid cu privire la condițiile și misiunile culturii și artei în țara noastră. Ne impunem ca sarcină permanentă, de principiu, în vederea întimpinării și cinstirii cuvenite celei de a 30-a aniversări a regimului nostru, să dăm criticii dramatice și tuturor formelor de publicistică legate de activitatea teatrelor esența densă, claritatea cristalină, ascuțimea și eficiența obligatorie, așa cum aceste condiții decurg din bogăția creatoare a climatului intelectual și rezultă din transformările revoluționare intervenite în istoria poporului român.

Cu atât mai vie și mai activă trebuie să fie atenția acordată creației dramatice originale. Plenara Consiliului Culturii și Educației Socialiste ne-a confirmat știrea — într-un total îmbucurătoare — că vom avea, în cuprinsul stagiunii '73-'74 (din care am și trăit un prim trimestru) aproape trei sute de premiere! Văzută așa, cu ochii minții, o viață teatrală cu trei sute de premiere apare ca deosebit de bogată, de amplă. În trei sute de premiere se pot include multe opere dramatice clasice, valori perene ale literaturii universale; se pot readuce la rampă, pentru un public foarte receptiv și cu remarcabil bun gust artistic, creațiile dramatice reușite din repertoriul românesc, știut fiind că numai scena Teatrului Național bucureștean are 120 de ani de tradiție.

Cu atât mai mare ne poate fi satisfacția, dacă notăm că în acest impresionant val de premiere, patruzeci și opt vor aparține dramaturgiei originale, pe teme de actualitate. Iată cum apare, în aceste cifre, un element fecund, anume promisiunea de a satisface una din trăsăturile esențiale, caracteristice pentru istoria dramaturgiei și scenei românești, aceea de a se împleti, „organic și profund” cu însăși istoria Patriei.

Știm toți cât de mult dorite și căutate sînt operele dramatice originale și actuale, în toate formele de expresie artistică, fie drame ce se adîncesc în căutarea și descifrarea naturii și condiției umane, fie comedii care scot în relief, satirizează și ridiculizează exagerările, erorile voite și repetate, evadările din realitate și infumăturile grotești, cîte mai există încă, în evoluția societății. Dar, pe lângă conținutul lor de fapte, operele dramatice trebuie să aibă construcția estetică perfectă și sensul ideologic limpede, spre a contribui la formarea omului de tip nou, corespunzător exigențelor societății socialiste. Iușiși autorii dramaticei — și printre ei cei mai de seamă, cei mai căutați de public, și-au pus problema opțiunilor necesare pentru creațiile lor. Paul Everac se întreba, de curînd, dacă nu cumva trebuie „să se considere literatura dramatică autohtonă drept temeiul primordial al teatrului nostru” și, în acest sens, „să fie ajutată să se epureze, să crească, să adîncească și să sublimeze miza etică și politică ce-i erau congenitale”. La rîndul său, dramaturgul și publicistul Dumitru Radu Popescu, discutînd despre dialectica realității și implicarea ei în conflictul dramatic, ajungea la concluzia că trebuie să se ceară mult efort de la cei ce participă la construirea unei dramaturgii noi, anume acel efort care să includă în opere, alături de tradiția unei mitologii românești autentice și creatoare, „coordonatele unor trăsături exemplare ale contemporaneității”.

Preocuparea creatorilor de literatură dramatică pentru autenticitatea, actualitatea și veritabilul conținut de idei filosofice al pieselor de teatru promite, așadar, premiere de valoare, în așteptarea cărora publicul este, de cam multă vreme, nerăbdător. Dar nu mai puțin importante pentru viața, evoluția și succesul teatrului românesc sînt și factorii de scenă, regia, înscenarea și interpretarea.

În toate elementele acestui magistral triptic ce face, cu măiestria lui, comunicarea între artă și spectator, am consemnat, în ultimii ani, căutări — cele mai multe interesante și creatoare, unele mai puțin convingătoare, dar am notat, de asemenea, rezultate strălucite, memorabile. Scenografia românească este în cert progres, utilizează, cu vervă tehnica modernă pentru o mai bună valorificare estetică a cadrului scenic și pentru mai mult spațiu, mai largi dimensiuni și mai

activă mobilitate a interpreților, atunci când e nevoie. Teatrul românesc a obținut un plus de plasticitate, de picturalitate, o gamă cromatică îndrăzneată și, de multe ori, originală. Scenografia nu a știut totuși să evite, cu suficientă atenție, stridențele și imitațiile — dar succesele ei sînt o promisiune pe care spectatorii au salutat-o cu interes, mai ales cu gîndul la ceea ce se va putea și trebuie să se realizeze pe scenele teatrelor noi de azi și pe cele de mîine.

Poate că nu numai din dragoste și admirație pentru excelența noastră pleiadă de actrițe și actori — dar și din dorința de a ne păstra în limitele obiectivității, salutăm cu reală satisfacție, realizările de calitate înaltă, de mare și inspirată profesionalitate, obținute, în ultima vreme, în domeniul interpretării, pe scenele românești. Și nu numai pe acestea. Numeroasele turnee făcute în țări străine, pe multe și îndepărtate meridiane; aprecierile publicate de critici de artă dramatică veniți în vizită la noi — în general prietenoși dar foarte exigenți, au îmbogățit constant, în ultimii doi ani, buchetul de aprecieri foarte elogioase oferit ansamblurilor teatrale și artiștilor dramatici români.

Piese din repertoriul clasic — altădată oarecum prăfuite sau de-a dreptul demodate — au apărut, renăscute, cu o plăcută tinerețe, captivante pentru noul nostru public, în majoritate juvenil însă extrem de exigent. Am aplaudat călduros spectacole care, de la ridicarea cortinei pînă la coborîrea ei peste ultima replică, erau interpretate cu egală și neobosită vervă, de întreaga echipă a interpreților, fără degradante diferențe de nivel între personaje-vedete și personaje, pure și simple, fără scene apăsate, fără cabotinism destinat secerișului pretimpuriu al recoltei de aplauze.

Apropiatul prag al Anului Nou, care nu este, de altfel, pentru stagiunea teatrală decît un antract teoretic, un prilej în plus de apreciere critică, ne găsește în circumstanțe speciale, stimulatorii și, în același timp, obligatorii, ca în preziua marilor evenimente artistice.

Teatrul românesc trăiește în cadența acestor evenimente, împletit cu istoria poporului și a țării, înnoibilat de misiunea creatoare ce-i revine. De la înălțimea aceasta toți oamenii lui: actori, dramaturgi, tehnicieni, colaboratori activi, de aproape ori de departe, noi înșine, cronicarii vieții teatrului, trebuie să ne angajăm, cu plenitudinea puterii noastre de muncă și creație, pentru a da publicului spectator tot ce așteaptă de la noi.

